

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2025-35-5>

УДК 821.161.2-1

ОЛІЙНИК Любов

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4965-0816>

ljuba.olijnyk@gmail.com

ПРИЙМАК Інна

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-1424-209X>

prijmak_inna@ukr.net

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОСТОРУ РІДНОГО КРАЮ В ПОЕЗІЇ ІВАНА РИБИЦЬКОГО

У статті здійснено аналіз поетичних збірок подільського письменника Івана Рибицького «Хвилини і хвилі», «Вишнева задума» та «Свідок весни». Основна увага приділена художнім особливостям його текстів. Відзначено, що ключові мотиви творчості автора включають відображення історії народу, любов до України та до малої Батьківщини, зокрема до рідного села та його мешканців. Центральне місце в його поезії займають образи України, батьківського дому та Славутчини. У статті також аналізуються художні засоби.

Ключові слова: збірка, поезія, поетика, тематика, мотив, образ, епітет, метафора.

OLIINYK Liubov, PRIJMAK Inna

Khmelnytskyi National University

ARTISTIC MODELING OF THE NATIVE LAND'S SPACE IN THE POETRY OF IVAN RYBYTSKYI

This article analyzes the poetry collections of the Podillian writer Ivan Rybytskyi: "Moments and Waves," "Cherry Blossom Thought," and "Witness of Spring." The study focuses on the artistic features of the texts.

It is noted that Ukrainian literature of the 1960s was a significant component of Ukrainian cultural life. It served as a reflection of socio-cultural development and was inseparable from the spiritual and socio-cultural existence of the Ukrainian people. This period was exceptionally challenging in the formation of the Ukrainian state, which contributed to the emergence of new cultural and literary initiatives by representatives of various trends, styles, and worldviews. The work of writers from the Podillia region, particularly Ivan Rybytskyi, played a significant role in the overall Ukrainian literary process.

The leading themes of the collections "Moments and Waves," "Cherry Blossom Thought," and "Witness of Spring" are the depiction of the history of the Ukrainian people, patriotism, love for the homeland, native village, and people, and pride in the warrior-defenders. In addition, the author sings the beauty of Ukrainian landscapes in different seasons, appreciates the work of farmers and miners, and exalts the feeling of love. Central to the poet's work are the images of Ukraine, the parental home, the native village, and the small homeland. His own life, everyday life, and the people around him were a source of inspiration for Ivan Vasyliovych Rybytskyi. From childhood, his worldview began to form, which later became the leading one in his work. Constant appeals to the native home, parents, godmother, and to the bosom of the picturesque nature of his native Slavuta region, forever imprinted in his memory, are evidence of sincere filial love and devotion.

The poems are characterized by imagery, artistic aesthetic speech, and the use of tropes. Epithets and metaphors are most commonly used. The individual author's style is manifested in the ability to reinterpret traditional signs of the Ukrainian national mythos and combine them in his own poetic model.

Key words: collection, poetry, poetics, theme, motif, image, epithet, metaphor.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.09.2025

Прийнята до друку / Accepted 06.10.2025

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Творчість Івана Васильовича Рибицького має важливе значення для історії української літератури, особливо Подільського краю, оскільки вона демонструє особливості покоління шістдесятників. Українська література 60-х рр. XX ст. – важлива складова українського культурного життя, адже вона віддзеркалює суспільно-культурний розвиток, невіддільний від духовного, соціокультурного буття українського народу. Цей період складний у становленні української державності, він сприяв появі нових культурних та літературних ініціатив представників різних напрямів, стилів та світоглядних позицій. Поетичні рядки І. Рибицького є цьому підтвердженням, в них опоетизовано повсякденне життя землеробів Славутчини, відтворено образи сусідів, односельчан, рідне село Цвітоха, місцеву річку, джерело тощо. Проте творчий спадок поета досі не отримав належної уваги, а в літературно-критичних джерелах переважають лише оглядові зауваги, тому виникає потреба у всебічному дослідженні творчості.

Аналіз досліджень та публікацій

Відомості про життя та творчість письменника подано в обласних та районних періодичних виданнях, хоча здебільшого вони лише побіжно висвітлюють певні аспекти його життєпису та творчі мотиви. У виданнях «Письменники радянської України» [11] та «Письменники України» [12] кілька разів було опубліковано біографічні дані про нього. Поетичний талант автора високо оцінили колеги: М. Вінграновський назвав його поетом із власним неповторним стилем – оригінальним, Б. Олійник схаактеризував І. Рибицького як найкращого поета України, В. Мацько принагідно згадує автора у своїх працях [5-6]. Творчість І. Рибицького також також було об'єктом вивчення у дослідженнях Красуцького М. [1], Куска Т. [2], Мачківського М. [7], Рудюка А. [17] та Сапожника О. [18-19].

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – проаналізувати художню спадщину І. Рибицького та розкрити особливості поезики збірок «Хвилини і хвили», «Вишнева задума» та «Свідок весни».

Виклад основного матеріалу

Чільне місце в історії Хмельниччини, в літературному літописі подільського шістдесятництва посідає Іван Васильович Рибицький – поет, член Спілки письменників, автор збірок “Озброєне серце” (1963) [10], “Хвилини і хвили” (1969) [16], “Вишнева задума” (1974) [8], “Свідок весни” (1981) [13], “Луни близькі і дальні” (1983) [9], “Співають треті півні на селі” (1999) [14], “Стодоля” (2011) [15].

1963 року з'явилася перша збірка поета «Озброєне серце». Її вихід співпадає із дебютом на письменницькому попросі М. Вінграновського, І. Драча, Р. Кудлика, Б. Мамайсура, Б. Нечерди, Б. Олійника, В. Симоненка, П. Скуня, А. Тарана, Р. Третякова, і знайшла позитивний відгук читача. Наступні книги поета також гідно відзначені шанувальниками завдяки образному слову оригінального таланту [11, с. 75]. У збірках «Хвилини і хвили» та «Вишнева задума» Іван Рибицький виявив себе як подолянин, закоханий у рідну землю, у таємниці лісів, у легенди та перекази. Разом з тим поета тривожить і тема сьогодення, боротьба за майбутнє, утвердження великого ймення Людини. Автор стверджує, що в нинішній час «на свій лад вишиваєм – мережи́мо неба рідного світлий узір» [16, с. 22]. Збірка І. Рибицького «Свідок весни» [13], що вийшла у Дніпропетровському видавництві «Промінь», складається із 2 розділів, «Лист у майбутнє» і «Я до тебе спішу» та поеми «Степові суніці». Хоч гнига невелика за обсягом, проте вражає проблематикою порушених тем і мотивів. Основними мотивами книги є патріотизм, любов до Вітчизни, до села рідного, до людей, гордість за воїнів-захисників. Крім цього, автор оспівує красу українських просторів у різні пори року, гідно поціновує працю хліборобів, шахтарів, звеличує почуття кохання.

І. Рибицький прагне пізнати цей світ любов'ю. Саме любов до рідної Хмельниччини, до Поділля звучить у віршах «Подільський край», «Мій краю, Бугом підперезаний», «Синівське», «Вечорово було в Хмельницькому» тощо. Хоч вони і вміщені в різних поетичних збірках, проте створюють єдину картину казкового, багатого красою краю. Іван Рибицький впирається щастям від того, що «удосвіта встає моя земля», «жаром осіннім палає калина», «вечорово було у Хмельницькому» [8]. У поетичному доробку Івана Рибицького природа оживає. У нього «вітер шепче щось у вітах», «літо зозулею сіло в гіллі», «в річку попадали зорі згори», «голубіє травневе небо», «сонце в хвилях лінивих мокне».

Власне життя, побут, оточуючі люди були для І. Рибицького джерелом для натхнення. Ще з дитинства почав формувалися його світогляд, який згодом став провідним у творчості. Постійні апелювання до рідної домівки, батьків, хрещеної, до лона закарбованої навечно в пам'яті мальовничої природи рідного Славутського краю є свідченням щирої синівської любові та відданості.

Зображенням малої батьківщини у досліджуваному матеріалі, а саме села Цвітоха, пройнята найбільша кількість поезій: у збірці «Хвилини і хвили» – це поезії «Кидала дівчина яблука» [16, с. 16], «Щедрість» [16, с. 25], «На незабудь» [16, с. 26], «Мій краю...» [16, с. 27], «Хлібина» [16, с. 34], «Синівське» [16, с. 47], «Я повернусь до рідного села...» [16, с. 59]; у збірці «Вишнева задума» – «Спогад» [8, с. 13], «Там студеністю джерела...» [8, с. 23], «Моя хата» [8, с. 43]; у збірці «Свідок весни» – «Джерело» [13, с. 17], «Цвіт і хліб» [13, с. 18], «Зустріч» [13, с. 21].

У вірші «Щедрість» І. Рибицький згадує батьківську землю, ліс, адже їх частинку разом із ним у дорозі: «*Колючих соснових віт / Пучечок беру я в дорогу, / Зелена моя Цвітохо, / Скупа ти на пишний цвіт*» [16, с. 25]. Далі мальовничий подільський краєвид зникає, а з'являються безврожайні піщані простори: «*На хліб ти також скупа – / піски та піски довкола. / Не ноги, а серце коле / Стерня, що дала снопа*» [16, с. 25].

Поезія «Мій краю...» повертає автора в дитинство, подумки він згадує «на смак» Батьківщину: «*Мій краю, / Бугом підперезаний, / Мов перевеслом сніп з обжинок, / Тут пив любові сік березовий / І дум терпку збирав ожину*» [16, с. 27].

Вірш «На незабудь» є своєрідним закликком для усіх за жодних обставин не забувати власних коренів: «*По світі широкому вік волочись, / Де ліпше – там ахай, / Де гірше – там ахай. / Та знай, що нема безіменних вітчизн, / А є Україна, / Поділля, / Цвітоха...*» [16, с. 26].

Наступна поезія цієї збірки «Подільський край» змушує автора згадувати про не надто приємні моменти свого життя, такі як «голод, холод, похоронні сльози,... жебракування на шляху», батькове поспішне

прощання. Проте для автор все одно зазначає, що: «Подільський край – / ...то купіль моя чиста, / і сповивання, і свідоме: – Мама – / то перший крок у світ, що урочисто / для мене сонце ясне підіймав» [16, с. 23].

У вірші воедино переплелися радість, біль, розпач тривоги. Натяком на щасливу майбутнє є образи добрих духів лісу, Лісовика та Мавки, які у І. Рибицького асоціюються із найріднішими серцю людьми, батьком та матір'ю. Саме вони наділені магічними здібностями: батько, «то мужній Лісовик, що партизани із ним помститься ворогу клялись», а мати – «ніжна Мавка, що чар-зіллям рани відважним хлопцям гоїла колісь» [16, с. 23].

У збірці «Свідок весни» [13] І. Рибицький продовжує оспівувати рідну Батьківщину, рідне село, людей, складає шану воїнам-захисникам. У поезії «Спільний корінь» письменник розкриває походження слова «Батьківщина»: «...від батька – / моя Батьківщина, / Бо в словах цих / Є спільний корінь» [13, с. 7].

У віршах «Джерело» та «Цвіт і хліб» згадує рідне село Цвітоху, лісове «цілюще», «магічне» джерело: «Є в Цвітосі мойй / лісове джерело, / Подорожніх приваблює, / птиць і звірят. / Припадаю і я: / здрастуй, рідне село, / Джерело моїх дум, / перемог і утрат» [13, с. 17].

Окрім Цвітохи, із образом малої Батьківщини асоціюється у поета Подільський край, міста Хмельницький, Шепетівка, Славута, що яскраво виражено у поезіях «Хата» [16, с. 28], «Вечорово було у Хмельницькому...» [16, с. 57], «Медобори» [13, с. 24-27], «Дими» [13, с. 48], «Вони ідуть!» [8, с. 11], «Дівчина з кельмою» [8, с. 27], «Вишнева задума Поділля» [8, с. 32], «Сходить місяць над синій Буг...» [8, с. 34] тощо. У циклі поезій «Медобори» автор мандрує сторінками історії, сягаючи берегів Сарматського моря, водним плесом якого були вкриті мільйони років тому Подільські Товтри. Ліричний герой ніби витає над ним, бачить воду, чудернацькі рибини, корали, але придивившись помічає зовсім інші краєвиди: висохло море, тільки кар'єри. Проте ліричний герой з оптимізмом дивиться у майбутнє: «Ні, Сарматське навіки не вмерло – оживає у морі будов» [13, с. 25]. У другій частині циклу «Я слухав оповідь Сурена...» дії переносяться у Кам'янець-Подільський XI століття, саме у цей час з'явилися перші поселення вірмен у місті, які залишили у спадок чимало споруд. Поет констатує, що, не зважаючи на національності, для кожного розлука з домівкою є важкою мукою: «Нема життя без гір для мене / Та Медобори – гори теж. / На верхів'я в мить ранкову / Йду до ялинок на парад – / Манить горо Кармалюкова, / Немов маленький Арарат... / Мені ставок, що ген синіє, – / Немов малесенький Сиваш» [8, с. 26]. У поезії «Хата» воедино переплелися ностальгія за минулим (за Шепетівкою, за отчим домом, за облюбованими місцинами у лісі), спомин про перше і єдине кохання [16, с. 28-29].

Поезія Івана Рибицького пронизана глибокою синівською любов'ю до рідного краю, своєї малої Батьківщини, бо для нього Хмельниччина — це місце, де «гартувалася» його душа, де він зростав як людина і як митець. Саме сюди завжди спрямовані його думки, і звідси бере початок його натхнення. Кожен вірш автора – своєрідний пазл, склавши які, перед нами постає цілісна картина «коханої», велично оспіваної і найближчої серцю землі.

Після переїзду на постійне місце проживання з'являється ще один куточок рідного у І. Рибицького – це місто Дніпропетровськ, Донбас. У поезії цього спрямування автор активно вводить образ міста, показуючи його через квіти на балконі, грози, сон коханої дружини, творчі муки тощо, проте навіть у ці миті спогади знову приводять поети на Поділля, перед нам постають батьки, хрещена, односельці і, звісно, простори Батьківщини (поезії «Я – син Дніпра» [13, с. 8] та «Сталевари на Дніпрі» [13, с. 23], цикл «Шахтарські октави» [13, с. 27-31]).

Описуючи найрідніші куточки свого «серця», поет не забуває у про Україну загалом. У вірші «Я ще не сплю...» ліричний герой ніби мандрує по ранкових просторах України, радо зустрічаючи все: «Витаю все: і кригу на ставку, / І цю морозяну ясну погоду, / І гамір на колгоспному току, / І дальній клич-гудок цукрозаводу» [16, с. 40]. У поезії «Дума» І. Рибицький ліричного героя ототожнює з ньомкою-Україною, яка звертається до радянської еліти з проханням впроваджувати державну ідеологію, а не глумитися: «І не вив'язуйте з / Дніпра петлі / Шовкової / Для ньеньки. Мої сини! / ...несіть як хліб та сіль, / Не просто ньеньку – Україну...» [13, с. 29].

Своїми віршами автор прагне довести собі і читачам, що основний зміст життя – в умінні любити землю, на якій живемо, цінувати і допомагати людям, що поруч.

Не оминув у своїй творчості І. Рибицький і постать Тараса Шевченка, якому присвячено вінок сонетів «Хвиля», який має складну поетичну форма, яка налічує 14 взаємопов'язаних сонетів: перший рядок кожного наступного сонета повторює завершальний рядок попереднього. Цикл завершується п'ятнадцятим сонетом, магістралом, який будується з початкових рядків усіх попередніх сонетів, утворюючи гармонійну композицію. Сонети І. Рибицького містять численні алюзії та філософські посилення на творчість Великого Кобзаря. Перебуваючи на шляху творчого становлення, поет шукав для себе творчий орієнтир, взірєць, рівняючись на який, він не зіб'ється на манівці. Таким орієнтиром для нього, як і для багатьох поетів-шістдесятників, став Т. Шевченко, одухотворений народом і безмежною любов'ю до України. Обравши для себе такий шлях, І. Рибицький відчув потреби свого часу й готовність читачів до сприйняття істин у поетичній формі.

У поезії «Омріяне» [16, с. 61] знову звертається до великого Кобзаря. Тут автор зазначає, що «...хоч не Тарасова, та я твій син в сім'ї великій, вольній...», що є свідченням наслідування дару митця. І. Рибицького,

як і Т. Шевченка, хвилює доля України, вже не покрапиченої, проте й далі підневільної: «Кобзарю мій, в двобої з лютим злом / Ми не шкодуєм ні душі, ні тіла, / аби надія, ніби чайка біла, / Не впала із надломленим крилом, / А на дніпрову кручу легко сіла. / Чолом тобі, омріяне, чолом!» [16, с. 61]

Інтертекстуальні елементи з творчістю Т. Шевченка зустрічаємо у віршах «Два світи» (використовує образ місяця, що виходить і-поміж хмар, аби освітити шлях борцям за волю – «Причинна») [8, с. 4], «Спогад» (згадуючи про своє дитинство, поет говорить: «А мені не було чотирнадцяти...», пєфразовує «Мені тринадцятий минало...») [8, с. 14-16], «Снігурка» (використовує прийом сну, як у поемі «Сон (Комедія)») [8, с. 47]. Як і Т.Г.Шевченко, і. Рибицький звертається до могутнього Дніпра: «І хвилюватись хвилею Дніпра, / І повнитись повинню весняні маю будні. / Як проростають проліски в майбутнє, – / Ви чуєте? Тріщить земна кора...» [13, с. 11]; «І знов Дніпро чуттями зануртує, / Дарує чистоту і глибину. / Мене з народами братає і гуртує, – / Бо з ними думу думаю одну. / Немає їй ні краю, ні початку... / То джерело в моїм селі – Дніпрятко, / Його струмок – малий синок Дніпра» [13, с. 17]

Тема води входить до складу певної структури уявлень митця. Образи водної стихії пронизують всю поетичну творчість автора, постійно з'являючись у його віршах як ключові символи. Архетипний образ води виступає не тільки тлом, творчим матеріалом, а й виразником психологічних станів ліричного героя, лунає в унісон з його настроями та сподіваннями, підсилюючи емоційність, експресивність поезій. Символ води амбівалентний: як утілення жіночого життєдайного начала вода вважалась джерелом родючих сил природи, та водночас вона може бути грізною, руйнівною силою, що несе загрозу для людини і пов'язується зі смертю. У віруваннях давніх слов'ян зустрічаємо також поділ води на «живу» (тала вода, джерельна, дощова) та «мертву» (стояча вода, солоня, підземна вода). Варто зазначити, що Іван Рибицький оспівує здебільшого «живу» воду.

«Живою» є і джерельна вода, що відзначається особливою цілющою силою. Наші пращури вірили, що той, хто її нап'ється, набуває живої сили. Поезія з однойменною назвою «Джерело: «Є в Цвітості моїй / лісове джерело, / подорожніх приманює, / птиць і звірят. / Приступаю і я: / зростауй рідне село, / джерело моїх дум, / перемог та утрат» [13, с. 17].

Властиве І. Рибицькому і традиційне для української літератури та фольклору трактування образу води як символу руху, змінності та плинності часу і життя, людського буття. Вода – це час, провісниця долі та боротьби. Автор вважає, що, як річка починається з джерельця, так людина – з рідного краю.

Поезії другого розділу «Я до тебе спішу» збірки «Свідок весни» відзначаються чуттєвістю, ніжністю, метафоричністю, багатством виразальних засобів. У вірші «Я до тебе спішу» ліричний герой з любов'ю звертається до своєї коханої: «– Течія, ти чия? / – Та днірова я / і до моря неспокій несу. / – Ну, а ти, молода, чорнобровая, / Розплітаєш для кого косу? / Ще мої почуття / не розтрачені: / кинь, жар-птице, у хвилю перо... / Я до тебе спішу на побачення, / Як до синього моря» [13, с. 41–42].

Образ природи, грому, ночі органічно відображають внутрішні переживання та почуття героя у поезії «Грозова ніч». Часто у художній літературі гроза символізує знамення, божественну волю. Вірш «Вербичка» тяжіє до фольклору, є зразком інтимної лірики І. Рибицького. Вербка – універсальний символ прадерева життя, уособлення працездатності й родючої сили. Вона – весна, Батьківщина, Україна і, разом з цим, жіночий смуток та вдівство. Вона має особливу привабливість і загадковість, пробуджуючи бажання, які важко визначити чи пояснити: «Любив до півночі бариться / За перелазом у садку / Там листя кидала в криницю / Струнка вербичка на горбку, / Щоб я пахучих випив чарів, / Щоб я про неї ночі мари» [13, с. 44].

У поезії «Ранковий плин» перед нами постає образ горлиці: «Мене будила горлиця. / Вона / собі облюбувала підвіконня / для весняних освідчень» [13, с. 3]. У багатьох культурах горлиця – символ щастя. В українських народних творчості горлиця символізує кохання, вірність, ніжність, майбутню сім'ю. Інколи в українському фольклорі горлиця постає уособленням засмученої жінки чи дівчини. У поезії Івана Рибицького – це щастя, молодість душі поета, вічне кохання. Автор з віком всеодно залишається у душі юним оптимістом, із задоволенням слухає пісню птахи, яка щодня прилітає до його вікна. Недаремно збірка «Свідок весни» розпочинається саме цією поезією, адже ранок – це новий день, початок пробудження та сходження сонця.

Часто у своїх поезіях автор звертається до подій Другої світової війни, зокрема оспівуючи та ушлявлюючи партизанський рух на Українській території: «...Була остання переключка тут перед боєм. / Старшина / вдівлявся у втомлені обличчя, / що осявала їх війна. / Вона топтала в Придніпров'ї / поля, що ждали добрих стріч. / Тут переключку перед боєм / ловила тиха-тиха ніч. / А потім - подум'я...» [13, с. 32]. Автор з боєм згадує полеглих у боях за свободу солдатів та наголошує на необхідності пам'ятати героїв, розуміти те, що вони ціною влого життя здобували майбутнє для кожного з нас.

Світ образів розглянутих збірок надзвичайно багатий: рідна домівка, село Цвітоха, Шепетівка, Славута, Хмельницький, Днепропетровськ, Карпати, Україна; хлібороби, шухтарі, будівельники; ліс, джерело – і цей перелік тем та проблем, які порушено у творчості поета, не є вичерпним.

В. Кравчук зазначив, що «...Вірші Івана Рибицького приваблюють свіжою образністю, тонким проникненням у суть явища», а їх мова соковита, яскрава, метафорична. Тут «тануть людства болі та образи», «на проліску, що зірваний, – сльози» (метафори), «шептало німо житнє поле» (оксиморон), «благословенна путь, світла віра» (епітети) тощо [3, с. 269].

Аналізуючи твори І. Рибицького, ми з'ясували, що автор широко використовує у них різні художні засоби, але на частіше – метафори, які відіграють важливу роль у розумінні ліричної поезії, естетично й досконало доповнюють образи поетичного твору. Вони – незамінний елемент цілісної композиції віршів. Саме за допомогою цього тропу поетові вдалося гармонійно доповнити поетичний потік оригінальних думок: «горлиця облюбувала підвіконня для весняних освідчень» («Ранковий плін»), «канівська гора чолом торкнулась батьківського неба» («Хвиля»), «журавліє небо у степах» («Шахтарські октави»), «веде безсмертя переключку» («У зблисах вічного вогню»), «пшениця вклоняється гречко» («Мова мовчання»), «в саду шалений вітер заблудив» («Грозова ніч»), «куняє на вгороді сонях» [8; 13; 16]. Завдяки образності в уяві малюються картини: «Спускаються сріблясті павучки / на парашутах бабиного літа» [13, с. 46].

Збірка «Вишнева задума» сповнена метафоричними рядками: «темно серце у спогад веде», «ляже січень біло і нам на скроні», «сад святкує врожайну річницю», «осінній день лягає вже раніш», «огірок солитися благає», «капуста проситься під ніж», «снігом трусять снігурі», «сонце променів хлюпни у пригорщі – умиємося вранці», «ляже січень біло нам на скроні», «мене вітри гойдали грозяно», «виповзе нелюд змієм», «у гromі шаленіє днина», «зелені шикуються клени», «не вив'язуйте з Дніпра петлі», «а вона (легенда – Л.О.) не впала, не умерла, лиш на мить присіла у путі», «сидить місяць над синім Бугом», «мрія зійшла з човна, і гукнула мені вона», «молоком уже в хлівці озвалася дійниця», «коси пахнуть сунічно та гірко», «плаче коло криниця журавель», «паморози відталі скапують сльози» та інше [8]. У поезії «Коли до зір високі думи рвуться...» знаходимо метафору смутку: «Криваві рани квітами відлито – / Такими, що цвістимуть всі віки... / Не відіграла в жилах кров гаряча, / Не вігнали сурми...» [8, с. 7]. Чимало метафор знаходимо і в збірках «Хвилини і хвили» («дні мої... і летять, і дзвенять, і несуть», «сам дерев'янів», «рубцювався, і запікався грів», «щоб громовиця у душі гула, останній тост, гризи один ковток до дна, до сонця ружа підняла в рожевих келихах квіток», «надія світиться», «час... в глибинах потаємних протікає Дніпром душі людської», «аби надія... не впала із надломленим крилом, а на дніпрову кручу легко сіла» тощо [16]) та «Свідок весни» («збудив оркестрів дальній звук», «камери тюремні забороняють мислити хіба?», «дума спалахнула», «у душах наших ружі», «зорі з проміння колиску плетуть», «стежка знову покличе», «прочиняю у вчора вікно», «б'є на гора вугілля», «безодня... ковта породу», «журавліє небо у степах», «прощавальне «курли!» журавліє вгорі», «кинула гроза», «голубіє конверт», «син на крилах прилине», «підкови крешуть іскри золоті», «спішишь гроза», «куняє на вгороді сонях», виноград «за балкони чіпляється вперто», «сонце встає», «літак джмеля на галяві гуде», «росинок бомби падають на трави» [13]).

Здебільшого в усіх проаналізованих збірках переважають метафори-оживлення, рідше вживаються метафори-опредмечування та метафори-синестезії, тим не менше вони є свідченням вишуканої, індивідуальної творчої манери І. Рибицького.

Як і метафори, мову віршів поета увиразнюють епітети. У збірці «Свідок весни» їх є доволі: традиційні фольклорні та індивідуальні авторські епітети. Одні несуть позитив, щастя, радість, інші – сповнені смутку та розпачу. У І. Рибицького пісня щаслива, освідчення весняні, любов молода і розбуджена, доторк ніжний, звук дальній, мова мудра, морозні будні, мережеві лінії, спільний корінь, снігова пора, братні голоси, надія ранкова, сонячна роса, вечірні зорі, пишний цвіт, весняний цвіт, жура глибока, вічний вогонь, білий голуб, останній поїзд, запилений сад, помилка раптова, сонічні меди, білий коровай, дівчана молода, чорнообова, дніпрові, каро-кароока, гарні тихі міста, дніпрові хвилі, стручка вербичка, пахучі чари, дивні чари, вредна муха, осіння темрява, айстро поверх, дим пахучий кленовий осінній синій, наймудріший хист, світла тиша, сльоза материнська солоні, джерельний спів, чарівність беріз, щаслива путь, коріння спрагле тощо [13].

У порівнянні із попередньою поезією збірок «Хвилини і хвили» [16] та «Вишнева задума» [8] не відзначаються багатством та яскравістю епітетів, це зумовлено, найімовірніше, тематичним спрямуванням (переважає громадянська, патріотична лірика): прості люди тут напівголодні та напівписьменні, інші – провокуючі та пророкуючі, лад неадекватний, думи високі, криваві рани, кров гаряча, осончений лет, сиві скроні, руки чисті, торбини худенькі, трикляті фашисти, дівча несміливе та русе, кучерява Україна, вишнева задума та інші [8; 16].

Епітети в творчому доробку І. Рибицького мають здатність метафоризуватися: «осончений лет», «мужніх рук», гостинні дороги, «вишнева задума», «срібна тиша», «осончена легенда», «росяних яблук», «щедрий ранок», «втомлена трава», «таємничі затінки лісів», «натхненні мускули», «сині вітри», «сині вікна». Такі епітети зразу кидаються в очі, привертають увагу красою слова: «До столу сядемо, літа, / І поведемо тиху раду, / Де в річку попадали зорі згори, / Сонце в хвилях лінивих мокне» [16, с. 35].

Художній світ поезії І. Рибицького твориться і за допомогою різних символів – предметних або словесних знаків, які опосередковано виражають сутність певного явища: лотос – символ божества в індійців, хліб-сіль – символ гостинності в українців, блакитний колір – символ надії та ін.; та мають філософську смислову наповненість [4, с. 621]. Цей художній засіб невіддільний від науки, міфу, віросповідання, поезії, але не зводиться лише до них, вимагає певного узагальнення, що різнить його від алегорії, яка втілюється у конкретному образі. Символ – це процес активного перетворення внутрішнього на зовнішнє і – навпаки, відмінність внутрішнього і зовнішнього, саме завдяки цьому його зміст не отожднюється з іншими тропами. Символ існує в безкінечно означальній ролі, тяжіючи до загальної ідеї, прагнучи розширення її змісту, а не

повного визначення. Цей художній засіб є провідним у текстах Святого Письма, у творчості Г. Сковороди, завжди був наявний в українській літературі, але не в значенні тропа, а універсальної категорії пізнання духовного ества.

В аналізованих збірках І. Рибицького символів є чимало: національні атрибути, рослини, птахи, космічні тіла тощо. Неодноразова поет використовує символи вишиванки та рушника, як ознаку національної святини, оберегу у далекій дорозі, спадковості традицій. Метафоричністю сповнені рядки із поезії «*Мріє нашої ми не обмежимо...*», зазначаючи: «*Насвій лад вишиваєм-мережимо неба рідного світлий узір*» [16, с. 22], тобто, де б не закинула доля – завжди у думках рідна домівка і вишиванка. При згадці про сорочку у вірші «*Кидала дівчина яблука...*» автор вводить і кольорову гамму: «*Чорним-червоним вишивом сорочка її уквідчана*» [16, с. 16]. Цей елемент досить символічний, адже у поезії йде мова про війну: червоне – це кров, а чорне – смуток, тривога. У поемі «*Степові суниця*» автор найповніше розкрив значення символу рушника: «*Ну, а ще – рушники: / Дарували у спадок родини, / З рук дівочих взяли юнаки...*» [13, с. 50].

Для подолян, як для всього українського народу, хліб та сіль є ознакою гостинності, щедрості, а покуття – святості, релігійності: «*тут зустрінуть і хлібом, і сіллю, другу місце на покуті тут*» [8, с. 33].

Кохання, романтику, таємничість уособлюють образи місяця та зір у художній літературі, але І. Рибицький за межі цього традиційного тлумачення, показуючи їх як провідарів й краще майбутнє, помічників борців за волю. А от сонце – для ліричного героя є небезпечним світилом, бо зраненому бойцю, якого мучить спрага, несила стерпіти пекучі дотики проміння [13, с. 44].

У збірках поета чимало символів, що стосується рослинного світу: подорожник, папороть, виноград, клен, айстри, троянда, ружа, ряст, фіалка, яблуня. Мужність, силу та стійкість уособлюють у І. Рибицького клен і дикий виноград. Квіти у поезіях є часточкою рідного краю, спомином про дитячі та юнацькі щасливі роки, коли поруч були батько і мати, своєрідним спадком І. Рибицького у далекій стороні: «*А у днину погожу весінню / Ненька скарб поділила свій: / – Тут багацько, синочку, насіння – / На балконі у ящик посій...*» [13, с. 44]. Подорожник, за народною традицією і у І. Рибицького, має цілющі властивості, про що свідчить поезія «*Дай напитися рос...*» та «*Подорожник*». У них герой-солдат у маренні, аби врятувати своє життя, намагається виликуватися травою придорожною: «*Подорожник листки до землі притулив – / Листя те виліковує рани...*» [16, с. 19]. Символом першого юнацького кохання постає верба у поезії «*Вербичка*»: «*Там листя кидала в криницю / Струнка вербичка на горбку, / Щоб я пахучих випив чарів, / Щоб я про неї ночі марив*» [13, с. 44].

Висновки з даного дослідження

і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Поезії І. Рибицького привертають увагу специфікою зображення життя, історією Української державності, актуальними проблемами того часу. Поетичний світ Івана Рибицького відзначається унікальним сприйняттям, вмінням по-новому інтерпретувати традиційні символи українського міфосвіту, а також здатністю створювати власну поетичну систему. Його творчість вирізняється неповторним авторським підходом, що проявляється через використання символів, алюзій та абстрактних образів. Вірші поета насичені яскравими образами, естетичною мовою та багатим застосуванням художніх засобів, що надає їм особливої виразності.

Література

1. Красуцький М. Залишайся, молодосте, з нами. Рибицький І. Стодоля [Текст] : вибр. поезії, переклади, проза, спогади / упоряд. В. Рубашевський. Хмельницький : ФОП Цюпак А. А., 2011. 300 с.
2. Кусок Т.М. Сонце на долонях рідного села. *Трудівник Полісся*. 2016. №22.
3. Літературна Хмельниччина ХХ століття : Хрестоматія / Упорядник М. Ф. Федунець. Хмельницький, 2005. 607 с.
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с. (Notabene).
5. Мацько В. Дорогами красного слова. *Літературна Хмельниччина ХХ століття* : Хрестоматія / Упорядник М. Ф. Федунець. Хмельницький, 2005. 607 с.
6. Мацько В. Літературне Поділля. Хмельницький, 1991. 106 с.
7. Мачківський М. З когорти шістдесятників. *Подільські вісті*. 2011. №75.
8. Рибицький І. В. Вишнева задума : Поезії. Київ : Молодь, 1974. 52 с.
9. Рибицький І. В. Луни близькі і далекі : Поезії. Київ : Радянський письменник, 1983. 102 с.
10. Рибицький І. В. Озброєне серце : Поезії. Київ : Молодь, 1963. 34 с.
11. Рибицький І. В. [Про нього]. *Письменники Радянської України. Бібліографічний довідник*. Київ, 1981. 228 с.
12. Рибицький Іван. *Письменники України* : Довідник / Упоряд. Д. Г. Давидюк, Л. Г. Кореневич, В. П. Павловська. Дніпропетровськ : ВПОП «Дніпро», 1996. 253с.
13. Рибицький І. Свідок весни : Поезії. Дніпропетровськ : Промінь, 1981. 63с.

14. Рибицький І. Співають треті півні на селі : [Вірші]. *Антологія поезії Придніпров'я* / Під загальн. ред. В. Коржа; упоряд. В. Савченко. Дніпропетровськ : Січ, 1999. 285с.
15. Рибицький І. Стодоля : вибр. поезії, переклади, проза, спогади. / упоряд. В. Рубашевський. Хмельницький : Цюпак А. А., 2011. 300 с.
16. Рибицький І. В. Хвилини і хвили: Поезії. Київ : Радянський письменник, 1969. 57с.
17. Рудюк А. Іван Рибицький : «Не все моє ще збіжжя зібрано». *Трудівник Полісся*. 2012. №4.
18. Сапожник О. Поетична палітра нашого земляка. *Трудівник Полісся*. 1996. № 26.
19. Сапожник О. Скарб душі поета-земляка. *Трудівник Полісся*. 1991. №23.

References

1. Krasucjkyj M. Zalyshajsja, molodoste, z namy. Rybycjkyj I. Stodolja [Tekst] : vybr. poeziji, pereklady, proza, spoghady / uporjad. V. Rubashevsjkyj. Khmeljnycjkyj : FOP Cjupak A. A., 2011. 300 s.
2. Kusok T.M. Sonce na dolonjakh ridnogho sela. Trudivnyk Polissja. 2016. №22.
3. Literaturna Khmeljnychchyna KhKh stolittja : Khrestomatija / Uporjadnyk M. F. Fedunecj. Khmeljnycjkyj, 2005. 607 s.
4. Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk / Za red. R. T. Ghrom'jaka, Ju. I. Kovaliva, V. I. Teremka. Kyjiv : VC «Akademija», 2007. 752 s. (Notabene).
5. Macjko V. Doroghamy krasnogho slova. Literaturna Khmeljnychchyna KhKh stolittja : Khrestomatija / Uporjadnyk M. F. Fedunecj. Khmeljnycjkyj, 2005. 607 s.
6. Macjko V. Literature Podillja. Khmeljnycjkyj, 1991. 106 s.
7. Machkivsjkyj M. Z koghorty shistdesjatnykiv. Podiljsjki visti. 2011. №75.
8. Rybycjkyj I. V. Vyshneva zaduma : Poeziji. Kyjiv : Molodj, 1974. 52 s.
9. Rybycjkyj I. V. Luny blyzjki i daleki : Poeziji. Kyjiv : Radjansjkyj pysjmennyk, 1983. 102 s.
10. Rybycjkyj I. V. Ozbrojene serce : Poeziji. Kyjiv : Molodj, 1963. 34 s.
11. Rybycjkyj I. V. [Pro njogho]. Pysjmennyky Radjansjkoji Ukrajiny. Biblioghrafichnyj dovidnyk. Kyjiv, 1981. 228 s.
12. Rybycjkyj Ivan. Pysjmennyky Ukrajiny : Dovidnyk / Uporjad. D. Gh. Davydyjuk, L. Gh. Korenevych, V. P. Pavlovsjka. Dnipropetrovsjk : VPOP «Dnipro», 1996. 253s.
13. Rybycjkyj I. Svidok vesny : Poeziji. Dnipropetrovsjk : Prominj, 1981. 63s.
14. Rybycjkyj I. Spivajutj treti pivni na seli : [Virshi]. Antologhija poeziji Prydniprov'ja / Pid zaghaljn. red. V. Korzha; uporjad. V. Savchenko. Dnipropetrovsjk : Sich, 1999. 285s.
15. Rybycjkyj I. Stodolja : vybr. poeziji, pereklady, proza, spoghady. / uporjad. V. Rubashevsjkyj. Khmeljnycjkyj : Cjupak A. A., 2011. 300 s.
16. Rybycjkyj I. V. Khvylynny i khvyli: Poeziji. Kyjiv : Radjansjkyj pysjmennyk, 1969. 57s.
17. Rudjuk A. Ivan Rybycjkyj : «Ne vse moje shhe zbizhzhja zibrano». Trudivnyk Polissja. 2012. №4.
18. Sapozhnyk O. Poetychna palitra nashogho zemljaka. Trudivnyk Polissja. 1996. № 26.
19. Sapozhnyk O. Skarb dushi poeta-zemljaka. Trudivnyk Polissja.